

О.П. Самойленко
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Л. Г. Котнюк

Національна специфіка паремій

Прислів'я та приказки зазвичай були створені самим народом і вони показують різні сторони його життя. Дослідники вважають, що прислів'я почали виникати ще за часів первіснообщинного ладу. Виникнення цього явища пов'язане з тим, що людина почала працювати. Прислів'я та приказки мали практичне значення, вони виникали з повчальною метою. В майбутньому тематика прислів'їв значно розширилась. Проте, їх повчальний зміст зберігся і це стало однією з їх відмінних жанрових ознак [2: 87].

Культурно-національна специфіка розглядається як інформація, що включає різні соціальні, етнографічні, географічні, історичні відомості й несе в собі асоціативно-образну інформацію носія мови. Яскравим елементом, через який можна простежити національну специфіку у прислів'ях та приказках, є власні назви. Власні назви кожної мови є частиною культури. Вони зберігають у собі інформацію, яка може показати історичний розвиток цієї культури і її взаємодію з іншими культурами. Через власні назви у прислів'ях та приказках ми можемо дізнатись про певні способи мислення народу, його історію, звичаї та вірування.

Паремії з **ономастичним компонентом** (тобто, з власними назвами) є чудовим матеріалом, на прикладі якого можна побачити, як оніми відображають різні ознаки, які взагалі не містяться у початкових значеннях цих слів. Встановити конотації паремій з національно-специфічним змістом можна лише тоді, коли є певні знання лінгвокультурологічного характеру. Простий переклад є недостатнім для адекватного сприйняття тексту, в якому міститься та чи інша паремія.

Інтерпритування цих власних назв в даних контекстах є оцінними і здебільшого характеризують людину за різними ознаками. Всі вони були створені на основі певних ознак, які були характерні носіям даних власних назв, їх властивостей, звичок, діяльності тощо. Так, наприклад, в англійських прислів'ях, приказках з антропонімічним компонентом спостерігається часте

використання імені *Jack*, яке є зменшувально-пестливим варіантом імені Джон. Носії середньоанглійської мови позначали іменем *Jack* “простого чоловіка”, а в середині 16-го століття самця, тобто тварини чоловічої статі [1: 271]:

Jack-ass – a male ass or donkey [9].

Можна припустити, що часте використання даного імені в англійських прислів'ях і приказках зумовлено його широкою поширеністю серед представників англійського народу. У силу його поширеності воно в багатьох випадках стає загальним.

- *Jack of all trades is a master of none.*

В наведеному прикладі *Jack* показує людину, яка береться за різні види діяльності, але нічого конкретно не вміє [5: 201]. Лексема *Jack* в результаті генералізації в цій приказці вживається в значенні *a fellow* [1: 272].

- *Every Jack has his Jill.*

Ця приказка запевняє людей в тому, що всі рано чи пізно знаходять свою другу половинку. Вона була популяризована В. Шекспіром і згадувалось у його п'єсі «Сон літньої ночі». А з'явилась вона іще раніше, з популярного дитячого віршика [4: 413; 8].

- *Jack and Jill party.*

В Північній Америці – це вечірка, організована парою, що одружується [8].

- *A good Jack makes a good Jill.*

Це прислів'я походить з 18-го століття, і описує вплив, який чоловік має на дружину. Якщо, чоловік хоче, щоб дружина його любила і поважала, то він у першу чергу повинен любити і поважати її [8; 4: 413].

- *Before one can say Jack Robinson.*

Тут мова йде про щось миттєве, швидке [5: 201]. Генетичним прототипом англійського прислів'я послужив реальний історичний персонаж Джек Робінсон. Він наносив своїм знайомим короткі візити і йшов перш, ніж встигали оголосити про його прихід. Присутність антропонімів в англійській приказці значно ускладнює виявлення змісту даного тексту: вона вказує на національне маркування тексту і вимагає додаткових фонових знань з лінгвокраїнознавства [8].

Зустрічаються також і прислів'я з релігійними персонажами.

- *To rob Peter to pay Paul.*

У людей, які не є носіями англійської мови, це прислів'я може викликати лише уявлення про неадекватне ставлення до однієї людини на користь іншої. Попри це для британців, а особливо лондонців, це прислів'я і згадані тут антропоніми мають особливе забарвлення. Як пояснює британський мовознавець В.Х. Коллінз у своїй “Книзі англійських ідіом”, цей фразеологізм означає “...узяти від однієї особи справи і т.д., щоб віддати іншому, іноді з імплікацією несправедливості” [3: 189]. Це суттєве доповнення впливає з нижчеописаного історичного факту, який мав місце в час особливого поширення цього прислів'я. Виявляється, в 1550 р. єпархія Вестмінстера, покровителем якої є Св. Петро і в якій розташовано Вестмінстерське абатство, була знову приєднана до єпархії Лондона. Тоді маєтки Паддінгтон і Вестбурн – у минулому власність абатства – передали єпархії Лондона, в якій розташовано собор Св. Павла, чиїм патроном вважають Св. Павла. Таким чином, для глибоко релігійних англійців екстралінгвістичні фактори вказують на значно глибший зміст і виявляють емоційний компонент конотативного значення в дещо іншому ракурсі, ніж це здається на перший погляд тому, хто вивчає англійську мову [1].

Чітко прослідковується національно-культурна специфіка в пареміях з використанням алюзій на **історичних осіб**.

- *When **Queen Anne** was alive.*

Наведений вираз вживається, коли мова йде про щось дуже старе, давно забуті часи. Є ще схожа приказка «***Queen Anne** is dead.*» Вона означає, що повідомлюваний предмет не є новим, застарілі новини, давно відома інформація. Походить з історії про смерть королеви Анни, яка офіційно замовчувалася деякий час. Новини про це звичайно просочилися в народ, тому, коли, нарешті, було офіційно оголошено про смерть королеви, натовп насміхаючись скандував «Королева Анна померла, хіба ви не знали?», і донині «Королева Анна померла» це стандартна відповідь тому, хто приносить старі новини або стверджує очевидне [6].

Частим є також використання назв **народностей**.

- *An **Englishman's** home is his castle.*

Це прислів'я означає, що тільки вдома людина може знайти свій притулок, тільки там вона може почуватись впевнено, захищено. Походить з 17-го ст., коли були прийняті закони, що ніхто не може зайти в будинок без запрошення господаря. А беручи до уваги, що часто домівками англійцям

служували замки, де жило багато людей, і які були невеличкими містами, в своєму роді, і у випадку небезпеки усі люди ховались саме у замку, то часте використання цього прислів'я цілком зрозуміле [10].

Використання **топонімів** (географічних назв) передає національну специфіку паремій, і є маркером належності їх даній культурі:

- *Carry/take coals to Newcastle.*

Дане прислів'я використовується, коли мова йде про непотрібну надлишкову роботу. Ньюкасл – це місто на півночі Англії, де вироблялось багато вугілля, що транспортувалося в інші частини Англії, тому абсурдним було везти туди вугілля [4: 156]. Це прислів'я має еквіваленти у багатьох мовах, але у кожній воно змінює свій образ, як от в українській мові прислів'я «Везти сіль у Крим», де значення те ж саме, робити щось непотрібне, так як Крим був місцем звідки сіль постачалась у інші райони [7].

Використання **зоонімічного компоненту** у пареміях також додає етнокультурної специфіки до значення виразу:

- *Smiling like a Cheshire cat.*

Наведене прислів'я характеризує дуже широку і загадкову посмішку. Походить від образу посмішки Чеширського кота з «Аліси в країні чудес» написаної англійським письменником Льюїсом Кероллом [8]. Воно є чудовим прикладом, як характеристика персонажу твору стає об'єктом національного значення, і таким чином отримує відображення у пареміях.

- *A little bird told me.*

Показує, що сказане було озвучено якимось таємним джерелом, яке не бажає бути відомим. Текст цієї приказки не фігурує ні в одній з версій Біблії, але кореневе джерело все таки скоріш за все біблійне, бо ця фраза згадується у Біблії короля Джеймса. Також різні автори, включаючи В. Шекспіра, протягом століть писали, що маленькі пташки приносили послання [10].

Реалії з **компонентом «гроші»** – фунти і пенси у англійському вимірі відображають національну характеристику і спосіб мислення нації:

Take care of the pence and the pounds will take care of themselves.

Якщо дослівно, то «побережи пенси, а фунти самі про себе потурбуються». Це прислів'я показує таку характеристику як ощадність. Воно походить від вислову відомого англійського казначея Вільяма Лоундеса, який сказав цю фразу, і з того часу вона перетворилась на прислів'я [10].

Англійський фразеологічний фонд – це складний конгломерат фразеологізмів, в тому числі і паремій. Національна специфіка паремій простежується у вживанні антропонімів (назв звичайних людей, релігійних персонажів, історичних осіб), топонімів, назв народностей, зоонімів та назв грошових одиниць. Вони виражають такі явища національної культури, які пов'язані з ставленням людей до своєї праці, помешкання, стилю життя, один до одного і матеріальних речей, які їх оточують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арделян О. Культурно-національна конотація англійських фразеологізмів / О.Арделян. – Наукові записки. – Вип. 89(1). – С.270–274.
2. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій : дис. канд. філол. наук: 10.01.01 / О. В. Дуденко. – Умань, 2002. – 218 с.
3. Коллинз В.Х. Книга английских идиом/ В.Х.Коллинз. – Ленинград: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, Ленинградское отделение, 1960. – 259 с.
4. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь /Лит. ред. М.Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус.яз.,1984. – 944 с.
5. Chambers Dictionary of Idioms: English-Ukrainian semibilingual. – К.: Всеувиго, 2002. – 475 с.
6. English Learning Resources. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://english.al/proverb>
7. Supermif.com. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://supermif.com/aforizm/latin.html>
8. The Free Dictionary. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://idioms.thefreedictionary.com>
9. The Free Dictionary. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/jackass>
10. The Phrase Finder. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://phrases.org.uk/meanings/proverbs.html>